

“... ”

I - İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

Dava dilekçesinde öne sürülen iptal istemi gerekçesi aynen şöyledir.

"DAVANIN GEREKÇESİ :

OLAY : 1 - Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkındaki 18/1/1984 gün ve 2972 sayılı Yasa 18 Ocak 1984 gün ve 18285 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

2 - Yasa daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 5 Ocak 1984 gününde onaylanmış 2971 sayılı "Mahalli İdareler Seçimi Kanunu" olarak Cumhurbaşkanının onayına sunulmuşsa da 11 Ocak 1984 gününde. Anayasanın 89 uncu maddesi gereğince bir daha görüşülmek üzere geri gönderilmiştir.

3 - Bu geri gönderme üzerine İçişleri Komisyonu'nda ve TBMM. Genel Kurulu'nda tekrar görüşülmüştür. Ancak Birleşik oy pusulası ve bir iki ufak değişiklik dışında, tüm muhalefet partilerinin Anayasaya aykırı hükümlerle ilgili gerekçeli uyarılarına, önergelerine rağmen, aynen kabul edilmiştir.

4 - Yasa Anayasaya aykırı bir çok hüküm içermektedir. Bu nedenle bu davayı açmak zorunlu hale gelmiştir.

İPTALİ İSTENEN ANAYASAYA AYKIRI HÜKÜMLER VE BU HÜKÜMLERİN İPTAL GEREKÇELERİ

1 - 2972 sayılı Yasanın 2 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki "ONDA BİR BARAJ UYGULAMALI" deyiimi ile 23 üncü maddesinin il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliklerine seçilenlerin tespitine ilişkin hükmü, Anayasa'nın 2, 10, 13, 67. ve 68/2 nci maddelerine aykırıdır :

Bilindiği gibi Anayasa'mız seçim sistemi konusunda bir tercih hükmü ihtiva etmemektedir. Bu konunun düzenlenmesi yasa koyucunun takdirine bırakılmıştır. Ancak yasa koyucunun bu alanda sınırsız bir serbestliğe sahip olduğunu düşünmek mümkün değildir. Bu alanda uyulması gerekli sınırlar vardır. Bu sınırlar Anayasamızın 2, 10, 13, 67. ve 68/2 nci maddelerinde yer alan hükümlerle çizilmiştir. Aşağıda, yasayla getirilen onda birlik baraj sisteminin Anayasa'nın hangi hükümlerine aykırı olduğu gerekçeleriyle arzedilmiştir :

A - Yasanın 23 üncü maddesinde "Bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayı, bütün partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılır. Bu çıkarmadan sonra geriye oyu kalmayan siyasi partiler ve bağımsız adaylar üye tahsisinde hesaba katılmaz" hükmü yer almıştır. Aynı yasanın 2 nci maddesinin ikinci fıkrası bu sisteme "onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi" adını vermektedir.

Bu sistem ilk bakışta 10/6/1983 gün ve 2839 sayılı Milletvekili seçimi Kanununun öngördüğü "baraj sistemine" benzer bir görünüm vermesine karşın ondan çok daha başka bir

niteliğe sahiptir. Bilindiği üzere Milletvekili seçiminde öngörülen baraj sistemi sadece siyasi parti ya da bağımsız adayın aldığı oyların değerlendirmeye girip girmeyeceğini tespit için uygulanmaktadır. Bu husus bir kez saptandıktan, yani öngörülen baraj aşıldıktan sonra o siyasi partinin ya da bağımsız adayın aldığı geçerli ayların tamamı değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Oysa yasada öngörülen baraj, siyasi parti ya da bağımsız adayın aldığı geçerli oyların değerlendirmeye girip girmeyeceğinin ötesinde bir işleve sahip bulunmakta ve bu şekliyle demokratik bir Devlet'de uygulanması olanaksız bir "OY İMHASI" haline gelmektedir.

Milletvekili seçiminde uygulanan ve farklı gerekçelere dayanan ve tartışılabilir olan baraj sistemi mantığının yerel seçimlerde de geçerli olduğunu söylemek kesin olarak yerinde değildir.

Milletvekili seçiminde öngörülen baraj sistemi, parlamento düzeyinde "Siyasi istikrarı" sağlama amacına yöneliktir.

Oysa bugüne kadar nispi temsile göre teşekkül etmiş mahalli meclislerde istikrarsızlık görülmemiştir. Ortada böyle bir şikayet yoktur ki ona karşı önlem olarak böyle bir sistemin getirildiği ileri sürülebilsin.

B - Yasanın 23 üncü maddesiyle getirilen düzenleme Anayasa'nın 67 nci maddesinde yer alan "SEÇME HAKKININ" esasına açık bir biçimde aykırıdır. Seçmenin geçerli oyunun onda biri hiçbir gerekçeye dayanmadan yok sayılmakta başka bir deyişle "seçme hakkı" imha edilen oylar ölçüsünde ortadan kaldırılmaktadır. Oyların etkisiz kalmasının sırf yasa, koyucusunun "takdir ve tercihindən" kaynaklanan yapay bir uygulama ile sağlanmasını "seçme hakkının içeriği, kapsamı ve demokrasideki önemi açısından Anayasaya uygun olarak değerlendirebilmek olanak dışıdır.

Yukarıdaki gerekçeler SEÇİLME HAKKI konusunda da ileri sürülebilir. Ayrıca seçilme hakkı onda bir oranındaki oyların imhası ile olağan şartların dışında sadece kanun koyucunun takdiri ile yaratılmış suni bir koşula bağlanmış olmaktadır.

Anayasamızın 13 üncü maddesi :

"Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz." hükmünü taşımaktadır. Demokratik toplum düzeni her şeyden önce seçme ve seçilme hakkına azami ölçüde saygı gösterilmesini gerektirir.

C - Yasanın 23 üncü maddesiyle getirilen düzenleme Anayasa'nın 67 nci maddesinde yer alan "SEÇİMLERİN SERBESTLİĞİ" ilkesine de aykırıdır. Serbestlik ilkesi, sadece maddi ve fiili baskılara değil manevi baskı ve müdahaleleri de dışlayan bir kavramdır.

"Bu hüküm, seçmene kendisiyle aynı doğrultuda kullanılan oyların belli bir sayıyı doldurmaması halinde bu oyların tümünün nazara alınmayacağını önceden bildirmekte ve seçmen daha başlangıçta bir ruhi baskı altına ve tereddüt içine düşmektedir. Bu bir müdahaledir ve her ne kadar kanun içinde yer almışsa da meşru olmayan bir müdahaledir" (Tuncer Karamustafaoğlu, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, A. Ü. Hukuk Fakültesi. 1970, S. 138)

D - Yasanın 23 üncü maddesiyle getirilen düzenleme Anayasa'nın 67 ve 10 uncu maddelerinde yer alan "Eşitlik" ilkesine aykırıdır. Eşitlik ilkesi seçimlerin başlangıçtan sonuca kadar özellikle sonucunda herkes için eşitlik içinde geçmesi ve her oyun eşit değerinde kabul edilmesi anlamını taşır. Eşit oy ilkesi geçerli oylarla seçilen üye sayısı arasında adil bir oranın kurulmasını da zorunlu kılar. Oysa getirilen hüküm seçmen iradesini amacından ters yönde değerlendirmekte ve üyelerin kabul edilmeyecek bir çoğunluğunun en çok oy almış partide toplanması sonucunu doğurmaktadır. Eşitlik ilkesine aykırı olan bir durum Cumhurbaşkanının iade gerekçelerinde aynen şöyle belirtilmektedir :

"Geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayının, partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı, ayrı çıkarılması, EŞİTLİK İLKESİNE - GERÇEKLEŞMİŞ İRADEYE VE KANUNLARA GÖRE GEÇERLİ SAYILMIŞ OYLARIN AYRI BİR DÜZENLEME İLE GEÇERSİZ SAYILMASI GİBİ AYKIRI BİR SONUÇ DOĞURACAKTIR"

Kanunun ikinci defa görüşülmesi sırasında İçişleri Komisyonunda ve TBMM. Genel Kurulunda muhalefet partileri tarafından verilen Anayasa'ya aykırılık önergelerine, yapılan konuşmalara ve 23 Halkçı Partili Milletvekilinin verdikleri ve Cumhurbaşkanının bu gönderme gerekçesini aynen tekrarlayan açık oylama önergesine rağmen maddeler çoğunluk partisi oylarıyla kabul edilmiştir.

E - Yasanın 23 üncü maddesi bu şekliyle Anayasa'nın 2 nci maddesinde yer alan "demokratik hukuk devleti ilkesine ve 13 üncü maddesinde yer alan "temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacağı" yolundaki temel ilkeye aykırıdır. "Demokratik hukuk devleti ilkesi seçim yoluyla oluşturulacak meclislerin demokratik olmasını yani halk iradesinin bu meclislere azami ölçüde yansımalarını gerektirir. Demokratik idare herşeyden önce "halkın halk tarafından halk yararına yöneltilmesi demek olduğundan, "halk tarafından seçilmeyen, halkın azınlığını temsil eden bir topluluğun yönetimine" demokratik idare denmesi de mümkün değildir. (Bkz. A. M. Esas/1968-15, K : 3, 4, 6 Mayıs 1968) .

Halkın, gerçekte halk tarafından seçilmemiş olan fakat matematiksel formüllerle seçilmiş duruma getirilen kişiler tarafından temsil edildiği bir yönetime demokratik idare denilebilmesi mümkün değildir.

F - Ayrıca, yasanın anılan hükümleri Anayasamızın 58/2 nci madde vs fıkrasında yer alan "Siyasi Partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır" ilkesine de aykırıdır. Getirilen hüküm partilerin gelişmesini engelleyicidir. Başka bir deyişle bu hüküm siyasi bünyeyi zorlayıcı niteliktedir. Öte yandan seçim hakkının kullanılmasına getirilen bu sınırlama demokratik toplum düzeninin gerekleriyle de uyuşmaz. Demokratik düzen seçmen iradesinin mümkün olan en yüksek oranda gerçekleşmesine ve siyasal partilerin bir engelle karşılaşmaksızın gelişmelerine olanak tanıyan bir rejimdir. Oysa getirilen bu hüküm partilerin gelişmesini engelleyecek niteliktedir. Bu sınırlamada kamu yararı olduğu da söylenemez.

2 - Yasanın büyük şehir yönetiminin hukuki statüsünün kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenmesini öngören geçici 5 inci maddesi Anayasa'nın 91 inci maddesine aykırıdır.

A - Yasanın geçici 5 inci maddesi büyük şehir yönetiminin hukuki statüsünün 17/8/1982 gün ve 2680 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Görev ve Yetkilerinin Düzenlenmesiyle İlgili Yetki Kanununda belirtilen "esas ve usullere" uygun olarak çıkarılacak kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenmesini öngörmüştür. Bu maddeyle düzenlenmek istenen konu büyük şehir belediyelerinin hukuki statüsüdür. Bunun ise mahalli idareler sistemine ilişkin ve esaslı bir kanun olduğunda şüphe yoktur. Geçici 5 inci maddenin atıfta bulunduğu 17/8/1982 gün ve 2680 sayılı yasa ise mahalli idareleri kapsamamaktadır. Yasanın başlığında yer alan "kamu kurum ve kuruluşları" ibaresi ise "tanımlayıcı" bir ifade değildir. Düzenlenmesi öngörülen kamu kurum ve kuruluşlarının ne olduğu yasanın amaç, kapsam ve ilkelerinde ortaya konulmaktadır: Bu hükümlerin incelenmesinden düzenlenmesi öngörülen kamu kurum ve kuruluşlarının esas itibariyle "genel idare (Merkezi idare) kuruluşlarını kapsamakta olduğu, istisnai olarak başka bir kuruluşa değinmek istediğinde ise bunun açıkça belirtildiği (Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Tarım Kredi Kooperatifleri gibi) anlaşılmaktadır.

Devlet, belediye, il özel idaresi ve köy birer amme idaresidir, kamu kurum ve kuruluşu değildir. Kamu kurum ve kuruluşları için alınmış bir yetki ile amme idareleri düzenlenemez.

B - Geçici 5 inci maddenin atıfta bulunduğu Yetki Yasasının kapsamı gerek genel gerekçede gerekse madde gerekçelerinde de açıkça ortaya konulmaktadır. Örneğin Hükümet Tasarısının 2 nci maddesinin gerekçesinde aynen "Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetkiye dayanılarak çıkarılacak kanun hükmünde kararnamelerin; Başbakanlık, Bakanlıklar ve bunlara bağlı veya bunlarla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının (Kamu İktisadi Teşebbüsleri dahil) yeniden düzenlenmesine ilişkin hususları kapsaması öngörülmüştür" denilmektedir. Bu ifadeden mahalli idarelerin yasa kapsamında bulunmadığı açıkça belli edilmektedir. Kaldiki tasarının Danışma Meclisinde görüşülmesi sırasında Hükümet sözcüsü Sayın Turgut Özalın, tevcih edilen sorulara verdiği cevaplarda bu husus açıkça teyit edilmektedir. (Bkz. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi B : 94, 13/5/1982, O : 2, S. 442-443) . Aynı şekilde Hükümet sözcüsü bir soruya cevaben açıkça "hatta biz mahalli idareler dahi, yani belediyeleri dahi bu düzenlemenin içinde düşünmüyoruz" şeklinde bir ifade kullanmıştır. (Bkz. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, B : 99, 31/5/1982, O : 2, S. 641).

C - Geçici 5 inci madde 17/e/1982 gün ve 2680 sayılı Yetki Yasasına atıfta bulunurken yasanın kendisine değil yasala belirtilen "esas ve usullere" gönderme yapmıştır. Oysa 2680 sayılı Yasa mahalli idarelerin düzenlenmesine olanak verecek esas ve usulleri ihtiva etmemektedir. Bunun en belirgin örneği yasanın 3 üncü maddesinde zikredilen ilkeler arasında mahalli idareleri ilgilendiren bir ilkenin yer almamış olmasıdır. Yetki Yasası yürürlükte olduğu halde bu yasaya atıfta bulunması Hükümetin mahalli idareleri düzenlemek amacıyla yeni bir yetkiye ihtiyaç duyduğunun bir kanıtıdır. Çünkü tersi varit olsaydı böyle bir atıf hükmünün sevkine gerek duyulmazdı. Buna karşılık atıf hükmü Anayasa'nın öngördüğü anlamda yeni bir yetki yasası yerini alamaz. Şayet mahalli idarelerin kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenmesi isteniyorsa amaç, kapsam ve ilkeleri belirlenerek hazırlanacak yeni bir yetki yasası çıkarılması gerekir. Bir atıf hükmüyle bu yetkinin alındığını kabule imkan yoktur.

D - Büyük şehirlerin hukuki statüsünün düzenlenmesi şeklen idari bir düzenleme gibi gözükmemekte ise de aslında vatandaşın siyasal hakkını (seçme ve seçilme hakkını) yakından ilgilendiren ve onu kapsayan bir nitelik taşımaktadır. Bir örnekle durumu açıklayalım : Mahalli idareler Seçimi Kanununun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrası aynen "büyük şehir belediye hudutları içinde kalan ilçelerin belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleri seçimlerinde ise

her "İLÇE" bir seçim çevresidir" denilmektedir. Bu fıkra ile seçim uygulaması açısından büyük şehir belediye hudutlarıyla bu hudutlar içinde kalan ilçenin idari hudutları çakıştırılmakta ve ilçe hududu esas olarak alınmaktadır. Oysa büyük şehir belediye hudutları içinde kalan ilçelere bağlı çok sayıda köyler mevcuttur. Örneğin : Ankara Altındağ ilçesine bağlı 18, Çankaya ilçesine bağlı 42, İzmir ilçesine bağlı 42, Karşıyaka ilçesine bağlı 7, İstanbul Beykoz ilçesine bağlı 10, Bakırköy ilçesine bağlı 10 köy bulunmaktadır. (Bkz. İçişleri Bakanlığı, Türkiye Mülki İdare Bölümleri, köyler, belediyeler 1977 durumu) . Büyük şehirlerde ilçe belediye başkanı ve belediye meclisi üyelikleri için ilçenin bir seçim çevresi kabul edilmesiyle köylünün iradesine bağlı olması gereken ve niteliği itibarıyla siyasi hak olan bir konunun kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenmesi olgusuyla karşı karşıya kalınmış olacaktır.

E - Yasanın geçici 5 inci maddesinde yer alan "Bu kanunda seçim usul ve esasları hükme bağlanan büyük şehir yönetimi" ibaresi de kanun hükmünde kararnameyle tespiti öngörülen "hukuki statünün" siyasi haklarla bağlantısını açıkça göstermektedir. Kaldiki bugün büyük şehirlerde mevcut "belediye şubelerinin" kanun hükmünde bir kararnameyle tüzel kişiliğe sahip bir mahalli idare birimi haline getirilmesi özde siyasi hakları doğrudan ilgilendiren bir düzenleme olacağı apaçık ortadadır.

Sayın Cumhurbaşkanının 5 Ocak 1984 gün ve 2971 sayılı Mahalli İdareler Seçimi Yasasını geri gönderme yazılarında aynen "Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile düzenleme yetkisi Anayasa'nın 91 inci maddesine göre çıkarılacak YETKİ KANUNU ile verilebilir. Yetki Kanununda çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağının gösterilmesi zorunludur.

Kanunun sözü edilen Geçici 5 inci maddesinde amacı ve süresi açıklıkla belli olmadığı gibi kapsamı, ilkelerinin ne olacağı hakkında da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır" denmiş olmasına rağmen işaret edilen sakıncalar giderilmeden getirilmiştir.

Bütün bu nedenlerle kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenmek istenilen konu Anayasa'nın 91 inci maddesinin birinci fıkrasında kanun hükmünde kararname ile düzenlenmesi yasaklanan konular arasındadır. Bu nedenle Anayasanın 91 inci maddesi hükmüne aykırıdır. Ayrıca 2680 sayılı Yasa çıkarılacak kararnamelerin dayanağı olamayacağından Anayasa'nın 91 inci maddesinin ikinci fıkrasına bu yönden de aykırılık vardır.

3 - Yasanın seçimlere ilişkin kanuni sürelerin kısaltılarak uygulanması konusunda Yüksek Seçim Kuruluna yetki tanıyan Geçici 7 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları Anayasanın 67 nci maddesinin ikinci fıkrasına ve 6 ncı maddesine aykırıdır.

Yasanın Geçici 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında seçim döneminin başlangıç tarihinin tespitini, üçüncü fıkrasında ise bu seçimlere mahsus olmak üzere bu kanun ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunun ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun seçimlere ilişkin olarak tespit ettiği sürelerin kısaltılarak uygulanmasını Yüksek Seçim Kuruluna bırakmaktadır.

Bilindiği gibi Anayasa'mız seçimlerin yargının "yönetim" ve "denetiminde" yapılmasını öngörmüştür. Seçim döneminin başlangıç tarihinin saptanması ve yasalarda seçimlere ilişkin olarak tespit edilmiş sürelerin koşulsuz kısaltılarak uygulanması yetkileri Anayasa'nın

öngördüğü "yönetim" işlevini aşan bir nitelik taşımaktadır. Bu yetkiler yasama organına ait olup başka bir organa devredilemez. Seçim sürelerinin kısaltılarak uygulanması bir bakıma "yeni seçim süreleri"nin tayin ve tespiti anlamına gelir.

Kaldiki Anayasamızın 79 uncu maddesi "yönetim" ve "denetim" işlevinin başlangıcını ve muhtevasını açıklamaktadır. Buna göre yargı yönetim ve denetimi "seçimlerin başlamasından" itibaren mevcuttur. O halde yargının seçimlerin başlangıcından önce bir yetkisinin mevcudiyeti düşünülemez.

Anayasanın anılan maddesi ". seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma." demek suretiyle "yönetimin" sınırını çizmektedir. Seçme ve seçilme hakkı ile doğrudan ilgili olan "sürelerin kısaltılarak tesbiti" Anayasa'nın öngördüğü anlamda "yönetim" değildir. Yasama organının görevi dahilinde mütalaa edilmesi gereken bir takdirdir. Bu niteliği ile Yasanın Geçici 7 nci maddesinin iki ve üçüncü fıkraları Anayasa'nın 6, 67 ve 79 uncu maddelerine aykırıdır.

4 - Yasanın seçime giren partilerin listelerini tamamlama mamaları halinde eksik listeye seçime girmelerini önleyen 11 inci maddenin ikinci fıkrasıyla 14 üncü maddenin son fıkrası, Anayasa'nın 67 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına, 68 inci maddesinin ikinci fıkrasına ve 13 üncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarına aykırıdır.

Yasanın 11 inci maddesi "Herhangi bir sebeple eksik aday göstermiş olan siyasi partilerin ilçe başkanlıklarına, ilçe seçim kurulu tarafından bu eksiğin tamamlanması gereği tebliğ olunur. İlgili parti teşkilatı bu tebliğden itibaren beş gün içinde aday listesini tamamlayamazsa o parti o seçim çevresinden, eksik liste ile seçime katılamaz" hükmünü getirmekte ve aynı Yasanın 14 üncü maddesinin ikinci bendinde "Siyasi Partilerin aday listelerinde yapılan itirazlar üzerine eksiklik husule geldiği takdirde, ilçe seçim kurulunun tebliğinden itibaren beş gün içinde bu eksiklikler tamamlanır. Aksi takdirde siyasi partiler o seçim çevresinde listelerinin eksik kaldığı seçime katılma hakkını kaybederler" hükmünü getirmektedir.

Bu hükümler özellikle küçük ilçe ve beldelerde siyasi partilerin seçime girmelerini engelleyecek niteliktedir. Küçük ilçe ve beldelerde seçmen sayısı ve aday bulma güçlüğü gibi faktörler gözönünde tutulursa bu hükmün seçimlerin genelliği ilkesini ne derece olumsuz etkileyeceği kolayca anlaşılır. Son milletvekili seçimlerinde aranmayan bir koşulun mahalli idareler seçimin de aranmasının haklı ve makul bir nedeni olamaz. Ayrıca bu engelleme eksik listede ismi yer alan herhangi bir aday için her türlü nitelikleri taşıdığı halde kendi iradesi dışında bir nedenle seçilme hakkını ortadan kaldırmaktadır. Bu kısıtlamalar sonuç itibarıyla Anayasa'nın 67 nci maddesinde yer alan seçme ve seçilme hakkına; Anayasa'nın 13 üncü maddesinde yer alan temel haklarla ilgili sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacağı ilkesine ve Anayasa'nın siyasi partileri demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları sayan 68 inci maddenin ikinci fıkrasına aykırı bulunmaktadır.

5 - Yasanın adayların tespitine ilişkin Geçici 3 üncü maddesinin dördüncü fıkrası Anayasa'nın 67 nci maddesi ve 13 üncü maddesine aykırıdır.

Yasanın Geçici 3 üncü maddesi ilçe belediye başkanı ile belediye meclis üyeleri, ilçe beldelerinin belediye başkanlarıyla belediye meclisi üyeleri, ilçe seçim çevresine isabet eden il

genel meclisi üyeleri adaylarının siyasi partilerin ilçe idare kurullarınca belirleneceği öngörülmüştür. Bu hüküm uygulamada ilçelerde teşkilatı bulunmayan partilerin aleyhine bir durum yaratabilir ve bazı partileri o seçim çevresinde seçime girme şansını ortadan kaldırabilir. Oysa bir ilde teşkilatı bulunan partinin teşkilatı tamamlanmamış ilçelerde aday gösterebilme imkanı her zaman vardır. Bir hakkın esirgenmesi küçük partilerin gelişme imkanlarını kısıtlar. Hele normal demokratik düzene geçişin yeni olduğu bu ortamda teşkilatlanma faaliyetlerini zaman açısından yurt yüzeyine aynı oranda yaygınlaştıramamış olan siyasi partilerin bir çok ilçelerde seçimlere katılamaması demokratik toplum gerekleriyle uyuşmaz.

Sonuç itibarıyla bu tür bir kısıtlama vatandaşların dilediği bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma hakkını güvence altına alan 7 nci maddenin birinci fıkrasına ve yine temel haklarda yapılacak sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacağını belirten 13 üncü maddesi üçüncü fıkrasına ve nihayet siyasi partileri demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları sayan 68 inci maddenin ikinci fıkrasına aykırı bulunmaktadır.

6 - Yasanın propaganda serbestliğini sınırlandıran 35 inci maddesinin ikinci fıkrası Anayasa'nın 31, 67 nci maddenin ikinci fıkrasına ve 10 uncu maddesine aykırıdır.

Yasanın 35 inci maddesi mahalli idareler seçimlerinde propagandanın 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde serbest olduğunu vurguladıktan sonra "ancak 298 sayılı Kanunun 52 - 55 inci maddeleriyle düzenlenen radyo ve televizyonda propagandaya ilişkin hükümleri, 52 nci maddenin son bendi hariç, bu seçimlerde uygulanmaz" hükmünü getirmektedir.

Bu düzenleme ile seçime katılan siyasal partilerin radyo ve televizyon ile seçim propagandası yapmaları önlenmekte, yalnızca 298 sayılı Yasanın 52 nci maddesinin son bendinde öngörülen "seçimin başlangıç tarihinden . oy verme gününden önceki gün saat 1800'e kadar, TRT Haber bültenlerinin siyasi partilerin seçim çalışmaları ile ilgili bölümünde Yüksek Seçim Kurulunun eşitlik esasları dairesinde tesbit edeceği süre ve kelime sayısı sınırları içinde kalmak kaydıyla seçime katılan siyasi partiler tarafından verilecek metinler yayınlanır" biçimindeki hükmüne cevaz verilmektedir.

Düzenleme bu haliyle Anayasamızın kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından siyasi partilerin yararlanma hakkını düzenleyen 31 inci maddesi hükümlerine aykırı bulunmaktadır. Anayasamızın 31 inci maddesi "kişiler ve siyasi partiler, kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir" demekte ve "kanun 13 üncü maddede de yer alan genel sınırlamalar dışında bir sebebe dayanarak halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz" hükmünü öngörmektedir.

Bilimsel ve teknik gelişmelerin büyük bir hız kazandığı çağımızda kitle haberleşme araçlarından olan radyo ve televizyonun kamuoyu oluşmasında ne denli bir etkinliğe sahip bulunduğu açıktır. Özellikle radyo ve televizyon işletmelerinin devlet tekelinde bulunduğu ülkemizde bu araçlardan yararlanma daha büyük bir önem kazanmaktadır. Devlet elindeki basın dışı haberleşme araçlarının fonksiyonu Anayasamızın 31/2 inci maddesinde de belirtildiği gibi kamuoyunun serbestçe oluşmasını sağlamaktır. Bu fonksiyon önümüzdeki mahalli idareler seçimleri için hayati bir önem taşımaktadır. İktidar partisinin bizce bilinmeyen birtakım

hesapları sonucu seçim tarihinin öne alınmış olması ve seçimlere ilişkin sürelerin kısaltılarak uygulanması gerçeği karşısında kamuoyunun oluşturulması için siyasi partilerin sahip olduğu olanaklar kendiliğinden kısıtlanmış olmaktadır. Bu ise siyasi partilerin vatandaşın seslerini duyurabilmeleri için radyo ve televizyondan yararlanma isteklerini büyük ölçüde haklı kılmaktadır. 298 sayılı Yasanın 52 nci maddesinin son fıkrasında verilen imkan yukarıda arzedilen nedenlerle yetersiz kalmaktadır.

Asıl önemlisi 35 inci maddeyle getirilen kısıtlamanın Anayasamızın öngördüğü eşitlik ilkesine aykırı fiili durumların ortaya çıkmasına neden olması ihtimalidir. Bu düzenlemeyle genelde tüm siyasi partilerin seçim propagandasında radyo ve televizyondan yararlanamayacakları hükme bağlanırken uygulamada seçim yasaklarına rağmen iktidarda bulunan siyasi partinin hükümet çalışmaları nedeniyle dolaylı veya dolaysız radyo ve televizyondan yayınlar yapılması imkanını açık bırakmakta ve böylece kamuoyunun eşitlik ilkesine aykırı olarak etkilenmesi fırsatı yaratılmaktadır. Bütün bu nedenlerle söz konusu kısıtlama Anayasa'nın 31 ve 67 nci maddesinin ikinci fıkrası ve 10 uncu maddesine aykırı bulunmaktadır.

ÖNCELİKLE VE İVEDİLİKLE GÖRÜŞÜLME İSTEĞİMİZ

18/1/1984 gün ve 2972 sayılı "Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkındaki Kanun 18 Ocak 1984 günlü 18285 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Seçim 25 Mart 1984 de yapılacaktır. Yüksek Seçim Kurulu gerekli yasal işlemlere girişmiştir. Yasanın 8 inci maddesine göre yerel seçimler "Beş yılda bir yapılır"

Anayasa'nın 11 inci maddesinde yer alan "Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü" ilkesinin zedelenmemesi, yapılan seçimlerin meşruluğunun tartışılmasının önlenmesi, Anayasa'nın tam bir biçimde uygulanabilmesi için Yüksek Mahkemenin davayı mümkün olan en kısa zamanda karara bağlamasında büyük yarar olacağı açıktır. Bu suretle "biz Anayasa'ya aykırı Yasalar çıkarırız Anayasa Mahkemesi iptal edinceye kadar istediklerimiz olur biter" düşünceleri de toplumumuzda yeşerecek güç bulamaz. Gerçekten de seçim yapıldıktan sonra çıkacak bir iptal kararının belki beş yıl sonraki seçime etkisi olabilecek bu seçim ise ancak bilimsel bir anlam taşıyabilecektir.

Bu davanın konunun taşıdığı özellikler ve önem bakımından öncelikle ve ivedi olarak görüşülmesini diliyoruz.

SONUÇ VE İSTEK : 18 Ocak 1984 gün ve 2972 sayılı "Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun" un,

1 - 2 nci maddesindeki "onda birlik baraj uygulamalı" deyiminin ve 23 üncü maddesinin Anayasa'nın 2, 10, 13, 67, 68/2 nci maddelerine,

2 - II inci maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasa'nın 13/1 2, 67/2, 68/2 nci madde ve fıkralarına,

3 - 14 üncü maddesinin son fıkrasının Anayasa'nın 67/1-2, 68/2 nci madde ve fıkralarına,

Esas Sayısı: 1984/1

Karar Sayısı: 1984/2

4 - 35 inci maddesinin Anayasa'nın 2, 10, 31, 67/2 nci madde ve fıkralarına,

5 - Geçici 3 üncü maddesinin Anayasa'nın 13, 67/1, 68/2 nci madde ve fıkralarına,

6 - Geçici 5 inci maddesinin Anayasa'nın 91/1 - 2 nci madde ve fıkralarına,

7 - Geçici 7/2 - 3 madde ve fıkrasının Anayasa'nın 6 ve 67/2 nci madde ve fıkralarına aykırıdır."